

بیمه اعتبار صادرات و سرمایه گذاری

از: تینولا تانورفال (مدیرعامل شرکت بیمه
اسلامی سرمایه گذاری و اعتبار صادرات - عربستان)
ترجمه عبدالمجید گلده

مقدمه

فکر تأسیس شرکتی که سرمایه گذاری و اعتبار صادرات کشورهای اسلامی را بیمه کند از توافقنامه مربوط به توسعه، حمایت و تضمین سرمایه گذاریها میان کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی سرچشمه گرفته است. ماده ۱۵ این توافقنامه می گوید که سازمان کنفرانس اسلامی از طریق بانک توسعه اسلامی، یک شرکت اسلامی تأسیس نماید که منطبق با موازین شرع اسلام سرمایه گذاریهای مورد عمل در کشورهای طرف امضای توافقنامه را تحت پوشش بیمه‌ای خود قرار دهد. نیروی محرکه این اندیشه در نخستین نشست اعضای کمیته عالی همکاری اقتصاد و تجارت سازمان کنفرانس اسلامی که در صفر ۱۴۰۵ هجری قمری مطابق با نوامبر ۱۹۸۴ در استانبول ترکیه برگزار گردید ایجاد شد و طی آن از بانک توسعه اسلامی خواسته شد عملی شدن طرح تأسیس شرکت تضمین اعتبار صادرات برای کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی را مورد بررسی و مطالعه قرار دهد. در پاسخ به این درخواست، بانک توسعه اسلامی مطالعه‌ای را با عنوان «مطالعه جزئیات طرح تأسیس یک شرکت بیمه اعتبار صادرات و تضمین سرمایه گذاری برای کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی» آغاز کرد. گزارش کار به نشست سوم کمیته عالی اقتصاد و تجارت که در محرم ۱۴۰۸ هجری قمری برابر با سپتامبر ۱۹۸۷ در شهر استانبول ترکیه تشکیل شد ارائه گردید. سپس «مواد متن توافقنامه شرکت اسلامی بیمه سرمایه و اعتبار صادرات» تهیه و به نشست هفتم کمیته عالی اقتصاد و تجارت (۶ تا ۱۹ اکتبر ۱۹۹۱) تحویل شد.

در شانزدهمین اجلاس سالیانه کمیته عالی اقتصاد و تجارت در طرابلس (لیبی) در شعبان ۱۴۱۲ هجری قمری برابر با فوریه ۱۹۹۲ هیأت رئیسه بانک توسعه اسلامی مواد توافقنامه شرکت اسلامی بیمه سرمایه‌گذاری و اعتبار صادرات را تأیید کرد و کشورهای عضو این جامعه را وادار به مشارکت و خریدن سهامی از سرمایه شرکت مزبور نمود. بانک توسعه اسلامی در ۱۹ رمضان ۱۴۱۲ هجری قمری مطابق با ۲۳ مارس ۱۹۹۲ مفاد قرارداد را امضا کرد و ۵۰,۰۰۰ سهم یعنی ۵۰ درصد از سرمایه شرکت را خرید. در آوریل ۱۹۹۲، بانک توسعه اسلامی با ارسال بخشنامه‌ای به اعضای هیأت رئیسه خود از آنها خواست تا کشورهای متبوع خود را وادار به امضای مفاد موافقتنامه مربوط به تأسیس شرکت اسلامی بیمه سرمایه‌گذاری و اعتبار صادرات و نیز مشارکت و خرید سهام سرمایه شرکت نمایند.

در ضیافتی به مناسبت اجلاس فوق‌العاده هیأت رئیسه بانک توسعه اسلامی در تاریخ ۴ محرم ۱۴۱۳ هجری قمری برابر با ۴ ژوئیه ۱۹۹۲ میلادی در اداره مرکزی بانک برگزار شد، ۲۸ نفر از کشورهای عضو در همان روز و بعداً نیز دو کشور دیگر یعنی جمعاً ۳۰ کشور مفاد موافقتنامه را امضا کردند.

۱. پایگاه و هدفهای شرکت

شرکت اسلامی بیمه سرمایه‌گذاری و اعتبار صادرات، بنا به مفاد توافقنامه‌اش به عنوان شرکت فرعی از بانک توسعه اسلامی تأسیس شد. مفاد قرارداد می‌گوید که شرکت یک مؤسسه بین‌المللی با شخصیت کامل حقوقی خاصه در زمینه عقد قرارداد، خرید و فروش اموال منقول و غیرمنقول و اقدامهای حقوقی است. هدفهای شرکت همان‌گونه که از مفادش پیداست، توسعه دامنه مبادلات تجاری و افزایش جریان سرمایه‌گذاری میان کشورهای عضو است. در اجرای این هدفها، شرکت براساس اصول و موازین شرع اسلام اقدامهای بیمه‌ای زیر را انجام می‌دهد:

– بیمه و بیمه‌انکایی اعتبار صادرات به منظور پوشش ریسک عدم پرداخت بهای کالاها صادراتی از سوی خریداران خارجی به صادرکنندگان در نتیجه تحقق ریسکهای تجاری و غیرتجاری کشور خریدار؛

– در فرصت مناسبی پس از تأسیس، شرکت در زمینه بیمه و بیمه‌انکایی سرمایه‌گذاری‌ها در مقابل ریسکهای غیرتجاری کشور محل سرمایه‌گذاری به‌ویژه ریسکهای ممنوعیت انتقال و خروج ارز حاصل از سرمایه‌گذاری سرمایه‌گذار، اقدام

نماید و دولت کشور میزبان در سلب مالکیت از سرمایه‌گذار، جنگ، اغتشاشهای داخلی و تصمیم دولت کشور محل سرمایه‌گذاری درخصوص نقض قرارداد سرمایه‌گذاری اقدام کند؛ و

- شرکت در هر مورد که ضرورت یابد از همه امکانات و نیروهای خود برای دستیابی و نیل به هدفهای مورد نظر استفاده می‌کند.

۲. عضویت و خرید سهام

بنا به مفاد توافقنامه، عضویت در شرکت اسلامی بیمه سرمایه‌گذاری و اعتبار صادرات برای بانک توسعه اسلامی و هر کشور عضو سازمان کنفرانس اسلامی میسر است. در سال ۱۹۹۲، ۳۰ کشور و چندی بعد نیز یک کشور درخواست عضویت این شرکت را کردند که پذیرفته شد. از میان ۳۱ کشور تنها ۱۳ کشور مدارک مربوط به عضویت را پر کردند، مفاد توافقنامه را تأیید و نخستین قسط از سهام سرمایه‌گذاری را پرداخت نمودند. چهار کشور نیز در شرف تکمیل تشریفات مربوط به عضویت در شرکت هستند. بنابراین می‌ماند ۱۴ کشور امضاکننده توافقنامه که هنوز مدارک مربوط به عضویت در شرکت را تکمیل و ارسال نکرده‌اند. افزون بر این، ۱۷ کشور عضو سازمان کنفرانس اسلامی دیگر نیز هستند که نه توافقنامه را امضا کرده‌اند و نه درخواست عضویت نموده‌اند.

بانک توسعه اسلامی به همراه ۱۵ کشور تعداد ۷۶,۴۹۰ سهم از سرمایه به ارزش اسمی ۷۶ میلیون و ۴۹۰ هزار دینار (۷۶/۵ درصد از ۱۰۰ میلیون دینار سرمایه ثبت شده) را خریداری کرده‌اند. از این میزان ۵۰ میلیون دینار یعنی بالغ بر ۵۰ درصد سرمایه ثبت شده و ۶۵ درصد از کل سهام خریداری شده مربوط به بانک توسعه اسلامی است. ۱۵ کشور جمعاً ۲۶,۴۹۰ سهم از سهام سرمایه شرکت را به مبلغ ۲۶ میلیون و ۴۹۰ هزار دینار خریداری کرده‌اند. پادشاهی سعودی با ۱۳,۵۰۰ سهم به ارزش اسمی ۱۳ میلیون و ۵۰۰ هزار دینار (۱۷/۶۵ درصد از کل سهام خریداری شده و ۵۱ درصد از سهام خریداری شده کشورهای عضو) بزرگ‌ترین سهامدار محسوب می‌شود. تا پایان ذیحجه ۱۴۱۶ هجری قمری، سرمایه پرداخت شده شرکت بالغ بر ۶۲ میلیون و ۹۰ هزار دینار شد (۸۱ درصد از سهام سرمایه خریداری شده و ۹۷ درصد از سرمایه مورد مطالبه شرکت). با توجه به پرداخت صددرصد سهام خریداری شده بانک توسعه اسلامی، سهم این بانک از سرمایه پرداخت شده به ۸۰/۵۷ درصد رسید.

۳. تسهیلات بیمه‌ای مربوط به اعتبار صادرات

به منظور نیل به هدفهای توسعه تجارت و رشد جریان سرمایه‌گذاری میان کشورهای عضو، شرکت اسلامی بیمه سرمایه‌گذاری و اعتبار صادرات، تسهیلات مربوط به بیمه اعتبار صادرات را به منظور تأمین پوشش ریسک عدم پرداخت بهای کالاها در نتیجه تحقق خطرهای تجاری و غیرتجاری کشور خریدار ایجاد کرد. تسهیلات مربوط به بیمه سرمایه‌گذاری‌ها نیز طراحی شده ولی طرح بیمه‌ای مزبور با توجه به شرط اعلام شده در توافقنامه مبنی بر ایجاد تسهیلات بیمه سرمایه‌گذاری در زمان مناسبی پس از تأسیس شرکت، هنوز اجرا نشده است و در نظر است تا پایان سال ۱۴۱۷ هجری قمری به اجرا درآید. ساختار تسهیلات مربوط به بیمه اعتبار صادرات به شرح زیر توضیح داده می‌شود.

بیمه موافق و سازگار با موازین شرع اسلام: شرکت، تسهیلات بیمه‌ای اعتبار صادرات را منطبق با شرع اسلام فراهم ساخته و در فعالیتهایش اصول زیر را مراعات و ملاحظه می‌نماید:

الف) سعی در برقراری و تنظیم همکاری متقابل میان بیمه‌گذاران از طریق مشارکت جمعی و گروهی آنان در پرداخت خسارتهایی که مربوط به هریک از بیمه‌گذاران است و وقوع آنها ممکن است هریک از بیمه‌گذاران را به تنهایی آسیب رسانده و متضرر نماید.
ب) توزیع و تقسیم مبالغ مازاد بر توان نگهداری قانونی بیمه‌گذاران که از فعالیتهای بیمه و بیمه‌اتکایی آنان حاصل و منتج می‌شود.

پ) استثنای ارائه پوشش بیمه‌ای به کالاهایی که ممنوع و مغایر با موازین شرع اسلام شناخته می‌شوند. همچنین ارائه نکردن پوشش بیمه‌ای در مواردی که بهره و امه‌ای اعتباری اعطایی به خریداران خارجی کالاها، خارج از موازین و اصول شرع اسلام تعیین شده باشد.

ت) منابع مالی خود را مطابق با اصول اسلامی سرمایه‌گذاری کند.

شرایط پذیرش: شرایط مورد قبول شرکت در خصوص اشخاص حقیقی و حقوقی در استفاده از تسهیلات بیمه‌ای به شرح زیر است:

الف) صادرکنندگان، خریداران یا سرمایه‌گذاران ممکن است یکی از اشخاص زیر

باشند:

- بانک توسعه اسلامی.

- اشخاصی که ملیت کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی دارند.
  - شرکتها یا مؤسسات حقوقی (شامل بانکهای تجاری) که سهام عمده آنها متعلق به فرد یا افرادی با ملیت کشورهای عضو است یا فرد و افرادی با ملیت کشورهای عضو که دفتر مرکزی آنها در یکی از کشورهای عضو سازمان قرار گرفته باشد.
  - شخص حقوقی که دفتر مرکزی و اصلی وی در محل یکی از کشورهای غیر عضو باشد ولی بیش از ۵۰ درصد از سهام آن متعلق به فرد یا افرادی با ملیت کشورهای عضو سازمان باشد (مشروط به تأیید هیأت مدیره).
- (ب) برای استفاده از پوشش بیمه اعتبار صادرات، تمام یا بخشی از کالاهای صادراتی باید جزو تولیدات، مصنوعات یا ساخته‌های یک یا چند کشور عضو باشد. مواد مصرفی داخلی یا ارزش افزوده‌ای که نتیجه ساخت و تولید کالا در یک کشور عضو می‌شود نباید کمتر از یک سوم کل ارزش تولید آن کالا باشد.
- (پ) کالاها نباید نامشروع و مغایر با اصول و موازین شرع اسلام باشند.
- بیمه‌نامه‌های اعتبار صادرات: ۱. بیمه‌نامه کوتاه مدت جامع؛ ۲. بیمه‌نامه میان مدت تکمیلی؛ ۳. بیمه‌نامه بانک عامل (بانک تأمین کننده اعتبار).
۱. بیمه‌نامه کوتاه مدت جامع: حمله‌های متعدد صادراتی مربوط به مواد اولیه و خام و ساخته شده و کالاهای صنعتی سبک را که مدت وامهای اعطایی به خریداران این‌گونه کالاها از دو سال تجاوز ننماید تحت پوشش قرار می‌دهد. در این نوع بیمه‌نامه صادرکننده معمولاً باید مجموع حمله‌های صادراتی خود را به شرکت بیمه پیشنهاد دهد و بیمه کند. استثنای خاصی نیز ممکن است رعایت شود. مشخصه‌های اصلی بیمه‌نامه کوتاه مدت جامع به قرار زیر است:
- خطرهای تحت پوشش: ریسکهای تجاری تحت پوشش این بیمه‌نامه عبارتند از: ورشکستگی و اعسار خریدار، تأخیر طولانی در پرداخت و استنکاف وی از قبول کالاهای ارسال شده. ریسکهای غیرتجاری یا به عبارتی خطرهای سیاسی را تأخیر یا منع انتقال بهای کالا از کشور خریدار، وضع محدودیتهای دولت کشور خریدار در زمینه واردات و صادرات کالا و جنگ و اغتشاشهای داخلی تشکیل می‌دهند.
- حد غرامت: غرامت قابل پرداخت شرکت اسلامی بیمه ۹۰ درصد خسارت یا ۹۰ درصد از مبلغ اعتبار اختصاص یافته به خریدار است، هرکدام که کمتر باشد.
- زمان تحقق خسارت: در صورت ورشکستگی خریدار بی‌درنگ پس از احراز آن ولی

در موارد دیگر معمولاً چهار ماه پس از وقوع خسارت است.

تأمین اعتبار صادراتی: اقدامها و حقوق دریافت خسارت تحت پوشش بیمه‌نامه می‌تواند به یک بانک محول شود تا اطمینان از بازپس‌گیری اعتبار صادراتی اعطا شده حاصل گردد.

حق بیمه: حق بیمه به صورت ماهیانه و براساس اظهاری که صادرکننده از میزان حملهای صادراتی خود می‌کند تعیین شده و قابل پرداخت می‌باشد. در حالت بیمه‌نامه‌های غیرگروهی و موردی، نرخ بیمه در مورد هر بیمه‌نامه به‌طور جداگانه محاسبه و عمل می‌شود. البته نرخ مورد عمل بسته به نحوه پرداخت بهای کالا، درجه بندی بازار کشور خریدار از نظر اعتبار اقتصادی و سیاسی و نیز سابقه خسارتی خود صادرکننده تعیین می‌شود.

خسارت: پرونده خسارتی هر مورد باید ظرف ۴۵ روز پس از وقوع آن تشکیل شود. پس از بررسی و در صورت تأیید و احراز خسارت، شرکت اسلامی بیمه موظف است درصد تعیین شده از غرامت را پس از انقضای دوره انتظار مربوط سریعاً پردازد.

بازیافت خسارت: صادرکننده موظف است پس از وصول خسارت از شرکت بیمه، با نظر و مشورت شرکت بیمه در مورد بازیافت خسارت از خریدار اقدام کند. شرکت بیمه ممکن است با پرداخت خسارت و با استفاده از حق جانشینی، خود رأساً موضوع بازیافت خسارت را پیگیری کند.

تمدید پوشش: در صورت لزوم، با صدور الحاقیه، بیمه‌نامه می‌تواند در زمینه خطرهای قبل از حمل، فروش، فروش از طریق دفاتر فروش خارج از کشور یا در موارد خاص دیگر تمدید شود.

۲. بیمه‌نامه میان مدت تکمیلی: مناسب صادرکنندگانی است که به امر صادرات کالاهای مصرفی بادوام، کالاهای سرمایه‌ای و نیمه سرمایه‌ای مبادرت می‌ورزند و مدت وام اعطایی به خریداران خارجی این نوع کالاها بیش از دو سال و حداکثر تا پنج سال است. این بیمه‌نامه برای صادرکنندگانی که از بیمه‌نامه‌های کوتاه مدت جامع استفاده می‌کنند نیز می‌تواند به منزله بیمه‌نامه مکمل یا به‌طور مستقل و جداگانه مورد استفاده قرار گیرد.

نرخ و شرایط بیمه‌نامه، ملاحظات صدور و وظایف صادرکننده تحت بیمه‌نامه میان مدت تکمیلی همان است که در بیمه‌نامه کوتاه مدت جامع عمل می‌شود. ولی

حق بیمه‌ها همواره به دلیل ماهیت طولانی‌تر بودن مدت و طبعاً تشدید خطر، بیش از حق بیمه‌های مورد عمل در بیمه‌نامه کوتاه‌مدت جامع است. هر قرارداد فروش تحت این بیمه‌نامه به‌طور مستقل و جداگانه صادر می‌شود، لذا صادرکننده باید قبل از شروع ریسک موافقت شرکت بیمه را اخذ و تنفیذ و شروع اعتبار قرارداد فروش را به وی اعلام کند.

۳. بیمه‌نامه بانک عامل (تأمین‌کننده اعتبار): این بیمه‌نامه اختصاصاً طوری طراحی شده که خطرهای عدم پرداخت را که مربوط به بانک توسعه اسلامی و سایر بانکهای اسلامی تأمین‌کننده اعتبار صادراتی هستند تحت پوشش قرار دهد. پوشش این بیمه‌نامه مختص به فعالیتهای تأمین اعتبار صادراتی بانکهای اسلامی است که طبق موازین شرع اسلام تدوین شده‌اند. این بیمه‌نامه همان خطرهایی را که تحت دو بیمه‌نامه دیگر پوشش دارند، بیمه می‌کند و افزون بر این، به کالاهای سرمایه‌ای که بانک بیمه شده مالکیت آن را دارد نیز به صورت تأمین اعتبار اجباری پوشش می‌دهد.

۴. نتیجه‌گیری

برای نتیجه‌گیری از مطالب ارائه شده، می‌توانم عرض کنم که از ۱۰ ماه قبل که فعالیت شرکت اسلامی بیمه سرمایه‌گذاری و اعتبار صادرات شروع شده، همه سعی شرکت در بازاریابی و افزایش آگاهی و ایجاد درک از مأموریت و هدف شرکت و شناساندن نام شرکت نزد مشتریان معتبر صرف شده است. برای نیل به این استراتژی، برنامه گسترده و همه جانبه بازاریابی طراحی و اجرا شده است.

برای نتیجه‌گیری مستقیم از فعالیت و تلاش بازاریابی می‌توان به وصول ۱۶۴ اعلام که از آن میان ۱۳ پیشنهاد مربوط به بیمه اعتبار صادرات جمعاً به ارزش ۱۶۹ میلیون دلار است اشاره کرد. همچنین ۶ فقره بیمه‌نامه مورد درخواست دیگر بالغ بر ۵۷ میلیون دلار نیز توسط شرکت در شرف صدور می‌باشد.

بیمه‌نامه‌های مزبور برای صادرکنندگان چهار کشور (عربستان سعودی، پاکستان، مالزی و اردن) صادر شده‌اند. کالاهای صادراتی تحت پوشش بیمه قرار گرفته به ۹ کشور عضو (بنگلادش، مصر، اردن، مالی، پاکستان، تونس، سنگال، کویت و عربستان) صادر شده است. ما در آینده نزدیک منتظر پیوستن ایران به این سازمان هستیم تا صادرکنندگان ایرانی نیز بتوانند از مزایای بیمه‌ای شرکت اسلامی بیمه سرمایه‌گذاری و اعتبار صادرات بهره گیرند.